

UNIVERZITET SINGIDUNUM

**Departman za
poslediplomske studije**

**POSLOVNA EKONOMIJA
MASTER STUDIJSKI PROGRAM**

MASTER RAD

**KONTROLA NAPLATE BUDŽETA
JAVNIH PRIHODA U PORESKOJ UPRAVI REPUBLIKE
SRBIJE**

**Mentor:
Prof. dr Milovan Stanišić**

**Kandidat:
Mirjana Maričić
br. indeksa:400279/11**

Beograd, 2014.

Sadržaj:

Uvod	4
Teorijsko metodološke osnove	5
Predmet i polazišta istraživanja	5
Naučni i društveni cilj.....	5
Hipoteze istraživanja	6
Metode istraživanja	6
Definicija, značaj i obuhvat marketinga	11
Definicija fiskalnog sistema	12
Karakteristike javnih prihoda	13
Struktura sistema javnih prihoda	13
Klasifikacija javnih prihoda	14
Međunarodna klasifikacija javnih prihoda	14
Poreski sistem.....	17
Takse	29
Naknade.....	30
Doprinosi.....	31
Lokalni javni prihodi.....	31
Ostali javni prihodi.....	32
Parafiskaliteti ili parafiskalni prihodi	32
Osnove sistema dvojnog knjigovodstva, instrumenti i osnovni knjigovodstveni postupci	33
Računovodstvo i njegovi sastavni delovi	33
Definisanje računovodstvenih informacija, korisnika i kvalitet informacija	34

Ciljevi, zadaci i instrumenti knjigovodstva.....	34
Predmet knjigovodstva	35
Principi u knjigovodstvu	36
Finansijski izveštaji.....	37
Bilans stanja.....	37
Bilans uspeha.....	38
Poslovne i knjigovodstvene (bilansne) promene.....	38
Izveštaj o promenama na kapitalu	38
Izveštaj o tokovima gotovine (statistički aneks)	38
Napomene	38
Knjigovodstveni račun	39
Glavna knjiga	39
Kontni okvir	40
Kontni plan	41
Analitička evidencija.....	41
Dnevnik	42
Nalog za knjiženje	42
Knjigovodstvena dokumenta	42
Greške u knjigovodstvu	43
Porez na dodatu vrednost (PDV).....	44
Budžet	44
Definisanje mesta, uloge i značaja pojma revizije	45
Pojmovi: revizija, revizor, preduzeće i finansijska informacija	46
Računovodstveni i revizorski standardi.....	47

Vrste revizora.....	48
Revizorske firme	48
Interna revizija	48
Globalni proces revizije	49
Rizik i značajnost u postupku revizije	49
Uobičajeni postupak revizije	50
Rezime.....	51
Literatura	54

Uvod

U okviru Ministarstva finansija ,konstituisana je Poreska uprava,koja obavlja poslove utvrđivanja, kontrole i naplate javnih prihoda. Poresku upravu Srbije danas čini 179 organizacionih jedinica smeštenih na teritoriji Republike.

Poreska uprava je organ uprave u sastavu Ministarstva finansija Republike Srbije i obavlja upravne i druge stručne poslove u skladu sa zakonom. Neki od tih poslova su:

- 1) Registracija poreskih obveznika dodeljivanjem PIB-a i vođenje jedinstvenog registra poreskih obveznika;
- 2) Utvrđivanje poreza i poreska kontrola u skladu sa zakonom;
- 3) Redovna i prinudna naplata poreza,otkrivanje poreskih krivičnih dela,koje kontrolise Poreska policija kao posebna organizaciona jedinica Poreske uprave, i njihovih izvršlaca i preduzimanje zakonom pripisane mere;
- 4) Registracija,kontrola obračuna i plaćanja kao i naplata i povraćaj PDV(porez na dodatu vrednost);
- 5) Vođenje porekog knjigovodstva, čiji sadržaj postupak i način vođenja bliže uređuje ministar, na predlog PU;
- 6) PU rukovodi direktor kog je postavila Vlada, na predlog ministra, koji obezbeđuje koordinaciju rada i jedinstvenu primenu poreskih propisa.

Poreska uprava je dužna da utvrđuje sve činjenice koje su bitne za donošenje zakonite i pravilne odluke, posvećujući jednaku pažnju činjenicama koje idu u prilog i na štetu poreskom obvezniku.

Teorijsko metodološke osnove

Predmet i polazišta istraživanja

Prema savremenim teorijskim nalazima „nauka je relativno nezavisan, zatvoren i isključiv sistem ideja, verovanja i prakse“.¹ Iz ovog polazi da i naučni rad, kao i nauka mora imati predmet istraživanja kao i metod istraživanja koji su međusobno povezani i samostalno ne cine nauku.

„Naučni rad je specifičan način razmišljanja i promišljanja čiji je osnovni cilj, na kom počiva – istina“.² Treba praviti razliku izmedju mišljenja, koje može biti može biti istinito i lažno o nekoj pojavi, i naučnog mišljenja čija je osnova težnja ka nekoj istini.

Predmet ovog naučno-istraživačkog rada je *analiza kontrole naplate budžeta javnih prihoda u Poreskoj upravi Republike Srbije*, pri čemu se polazi od pojma javnih prihoda i kontrole budžeta.

Naučni i društveni cilj

Naučni cilj se sastoji u objedinjenoj deskripciji pojednih naučno-teorijskih kategorija, njihovoj povezanosti i međuzavisnosti svih elemenata sadržanih u radu, pri čemu su poštovane metode naučno-istraživačkog rada.

Društveni cilj istraživanja predstavlja prikaz trenutne situacije poreskog sektora i analize kontrole budžeta u funkciji naplate javnih prihoda. Takođe društveni cilj je pružanje određenih informacija i pojašnjenja o aktuelnim pitanjima iz oblasti poreza, potencijalnim čitaocima.

¹ Miljevic I Milan, „Metodologija naucnog rada“, Filozofski fakultet-Univerzitet u Istočno Sarajevo, Pale 2007.god, str.10.

² Isto ,str.10.

Hipoteze istraživanja

„Hipoteze su samo misaono objašnjenje objektivne stvarnosti koje još nije provereno činjenicama te iste stvarnosti.“³

Hipoteza podrazumeva pretpostavku koja treba da dopuni oskudno empirijsko saznanje, koja postaje zakon samom empirijskom verifikacijom činjenica stvarnosti.

- **Generalna hipoteza:** analiza i praćenje kontrole budžeta u naplatama javnih prihoda. Očekivanje vlade koja finansijska sredstva sakuplja i troši, i očekivanja poreskih obveznika;

- **Posebna hipoteza:** važnost revizije u javnom sektoru, jer se preko nje prati kvalitet izveštaja o trošenju novca poreskih obveznika, kao i o upravljanju imovinom i obavezama koje su pod javnom kontrolom; klasifikacija državne revizije: finansijska revizija, revizija uspešnosti i revizija zaštite okoline.

Metode istraživanja

„Metodologija je nauka o metodima, deo logike koji se bavi proučavanjem saznavnih metoda.“⁴ Ona..ima za cilj, ne samo da opisuje naučnu praksu nego i da propisuje logička, tehnička, organizacijska i strategijska (heuristička) pravila ili norme o tome kako treba da se radi u nauci da bi njeni rezultati bili valjani.“⁵

Metodologija naučnog rada proučava i naučni sistem tj. načine na koje su sređena i utvrđena naučna saznanja i pretpostavke.

³ Isto , str.23.

⁴ Isto, str.12.

⁵ Isto str.13.

Pored opšte metodologije, koja proučava saznejne metode korišćene u svim sferama, postoje i posebne metode koje proučavaju određene nauke ili grupe nauka (prirodne nauke, društvene nauke itd.). Ovime se želi skrenuti pažnja na razliku između metodologije i metoda.

Metod (lat.-methodus) je način istraživanja, postupak koji se upotrebljava da bi se došlo do saznanja, istine u nekoj nauci. Postoje različite klasifikacije, kao što su opšti, specifični, filozofski, nučni metodi (sociološke, biološke, ekonomske itd.), imamo i metode naučnog istraživanja (analiza, sinteza, indukcija, dedukcija, posmatranje, eksperiment, analogija, hipoteza itd.).

Metod istraživanja mora da zadovolji sledeće aspekte:

- Logičke aspekte – logička pravila koja istraživač mora da upražnjava prilikom definisanja pojmova, pri stvaranju definicija, klasifikacija, donošenju sudova zaključaka i dokaza;
- Tehničke aspekte – tehnička sredstva uz pomoć kojih se nastoji doći do novih saznanja, kao npr. Intervjui, posmatranje, istoriografska metoda, eksperiment itd;
- Organizacijske aspekte – optimalne organizacijske forme, kao na primer optimalne komunikacijske forme među naučnicima ili obrazovanju mlađeg naučnog kadra itd;
- Strategijske aspekte – postavljanje i ostvarivanje dugoročnih teorijskih ciljeva i zadovoljenje praktičnih potreba.

Naučnim metodom se podrazumeva jedinstvo:

- 1) Logičkih načela i pravila,
- 2) Teorijskih saznanja o stvarnosti i
- 3) Praktičnih radnji i teorijskih sredstava koja se primenjuju u istraživačkoj delatnosti.

Prvi deo „obuhvata logička pravila i njima zasnovane misaone radnje koje se koriste u postupku naučnog saznanja.“⁶ Metode koje se koriste u prvom delu su univerzalne jer se postupak naučnog istraživanja radi po već ustaljenim fazama i logičkim pravilima. Osnovne metode su analiza i sinteza, apstrakcija i konkretizacija, specijalizacija i generalizacija, dedukcija i indukcija. U okviru prvog dela imamo analitičke (analiza, apstrakcija, specijalizacija i dedukcija) i sintetičke (sinteza, konkretizacija, generalizacija i indukcija) metode.

- Analitičke metode:

- *Analiza* je „rastavljanje predmeta istraživanja na njegove sastavne delove, odnosno na činioce strukture, funkcija veza i odnosa na određenom prostoru u određenom vremenu.“⁷ Predmet analize je složena celina, koja mora imati više od dva međusobno povezana dela, vremeniski i prostorno određena, sa kvantitativnim i kvalitativnim svojstvima. Tako da celinu ovog rada predstavlja kontrola budžeta u naplati javnih prihoda, a njeni delovi su kontrolno okruženje, upravljanje rizicima, informisanje, komunikacija, praćenje naplate i javni prihodi;

- *Apstrakcija* je jedna od osnovnih metoda u sistemu analitičkih metoda, jer je njen predmet „opšte u posebnom dovoljne određenosti da se može izdvojiti i istražiti kao izdvojena celina.“⁸ Apstrakcija ima svoj metodski postupak, apstrahovanje koje predstavlja misaoni postupak izdvajanja opšteg iz posebnog i obratno;

- *Metoda specijalizacije* „čine je postupci analize odnosno saznavanja posebnog i pojedinačnog u opštem pri čemu je opšte shvaćeno kao celina sastavljena od delova koji su svi međusobno povezani izvesnim zajedničkim svojstvima, ali su međunjima zadržane

⁶ Isto str.116.

⁷ Isto str.120.

⁸ Isto str.123.

evidentne razlike na osnovu kojih se može identifikovati njihova posebnost u određenom poretku. To znači da se u osnovi specijalizacije nalazi metoda apstrakcije.⁹ Oblici su: klasifikacija (specijalizacija predmeta, pojma ili stava tako što se klasa ili jedan opšti pojam ili stav raščlanjava po određenom kriterijumu) i dihotomija (pozitivan stav koji nesto tvrdi da jeste i negativan, suprotan stav).

➤ *Dedukcija* je „analitički i specijalizatorski metodski postupak kojim se iz i na osnovu opšteg zakonskog saznanja stiču posebna saznanja i to sa neuopredivim većim stepenom izvesnosti i pouzdanosti“;¹⁰

- Sintetičke metode:

➤ *Sinteza* je „spajanje više činilaca u jednu celinu. To je shvatanje – saznanje složenih celina preko njihovih pojedninačnih i posebnih delova, njihovim spajanjem, tj. njihovim stavljanjem u razne moguće odnose i veze.“¹¹ Predmet sinteze mogu biti pojmovi, stavovi, sudovi, zaključci i prirodni realiteti, ali ne svi i u istoj meri. Može biti misaona i fizička;

➤ *Konkretizacija* je odnos opšteg, posebnog i pojedninačnog polazeći od opštijeg, a istovremeno njome se saznanju i odnosi apstraktnog i konkretnog;

➤ *Generalizacija* je sintetička osnovna metoda kojom se saznanje opšte na osnovu pojedninačnog;

➤ *Indukcija* je zaključivanje iz pojedninačnog o opštem.

Drugi deo, predstvalja teorijski deo koji se odnosi na predmet istraživanja. Teorijsko – metodoloski pristup sadrži osnovne teorijsko metodološke pravce i opšte-naučne metode.

⁹ Isto str.125.

¹⁰ Isto str.128

¹¹ Isto str.133.

- Osnovni teorijsko metodološki pravci su:
 - *Pozivitizam* – najuticajniji metodološki pravac zasnovan na načelima o epistemološkom jedinstvu prirodnih i društvenih nauka i o integrativnoj funkciji nauke u društvu,
 - *Istorizam* – metod razumevanja;
 - *Dijalektička metoda* – način istraživanja i objasnjenja pojava, koje se zasnivaju na spoznaji dijalektičke stvarnosti;
 - *Strukturalizam* – polazi da sva društva i kulture poseduju zajedničku i nepromenjivu strukturu;
 - *Funkcionalizam* – „teži da na osnovu relativno malo principa, postulata, kategorija izgradi teoriju i metod kojima će saznavati istinu o društvu i objasniti društvo“¹²;
 - *Biheviorizam* – nastao kao metoda psihologije da bi se kasnije razvio u sociološku i metod upravljanja;
- Opštenaučne metode:
 - *Hipotetičko – deduktivna* je iskustvena metoda čija je sazajna osnova ukupno društveno, organizaciono i naučno iskustvo; ima svoje posebne tehnike i instrumente;
 - *Statistička* – istražuje masovne pojave koje se sastoje iz mnoštva jedinica, mnoštva pojedinačnog; prvi put je pomenuta kao grana u matematici; tabelarno prikazivanje je jedan od postupaka prikazivanja i analize podataka koji se mogu koristiti u teorijskim izveštajima;
 - *Metoda modelovanja*;
 - *Aksiomska metoda*;
 - *Analitičko – deduktivna*;
 - *Komparativna metoda* – uporedna metoda čiji je „predmet istraživanja identičnosti, sličnosti i razlike pojava i procesa“¹³

¹² Isto str.154.

Treći deo naučnog metoda su metode koje se koriste u prikupljanju podataka, a tehnička sredstva koja se koriste pri praktičnom istraživanju se odnose na: klasifikaciju izvora podataka gde se naučni izvori podataka dele na teorijske (skup verifikovanih znanja) i hipotetičko–empirijske (jos nisu postali deo teorije), dokumenti. Tehnike mogu biti čulna opažanja (eksperimenti, intervjui, analize, studije slučaja, posmatranje).

Definicija, značaj i obuhvat marketinga

Marketing se bavi identifikovanjem i zadovoljavanjem individualnih i društvenih potreba.

Društvena definicija marketinga glasi: „ Marketing je društveni proces kojim pojedinci i grupe dobiju ono što im je potrebno i što žele putem stvaranja, ponude i slobodne razmene vrednosti kroz proizvode i usluge.“¹⁴

Finansijski uspeh često zavisi od marketing sposobnosti. Finansije, proizvodnja, računovodstvo i druge poslovne funkcije nema smisla ukoliko tražnja za proizvodima i uslugama nije dovoljna za ostvarivanje profita u kompaniji, organizaciji.

Dobar marketing nije slučajan, već je rezultat pažljivog planiranja i realizacije. Primena marketinga stalno se menja i usavršava praktično u svim delatnostima u cilju povećanja šansi za uspeh na tržištu, ali izuzetan marketing retka je pojava i teško ga je postići.

Menadžment finansijskih institucija se definiše kao proces planiranja, organizovanja, vođenja i kontrole raspoloživih ljudskih i materijalnih resursa radi ostvarivanja ciljeva finansijske institucije.

¹³ Isto str.188.

¹⁴ Philip Kotler, Kevin Lane Keller, *Marketing menadžment, Data status, Beograd 2006.god., str.6*

Usluge finansijskih institucija, u ovom slučaju Ministarstva finansija i Poreske uprave, predstavljaju proces opsluživanja javnosti. Legalno akumuliranje profita – pružanje korisne usluge je cilj koji finansijske institucije žele da postignu.

Društvena odgovornost finansijskih institucija je njihova odgovornost prema okruženju, a to znači da je potrebno na što lakši i pregledniji način daju sve potrebne informacije o načinu na koji funkcioniše jedna institucija.

U današnje vreme veliki značaj se pridaje medijima kao brzom načinu informisanja, jedan od načina, možda i najbrži je internet i sve veća prisutnost internetskog tj. online poslovanja. Sajt Poreske uprave kao i Ministarstva finansija daje dobru informisanost o svemu što je u toku kao i o obavezama u skladu sa zakonskim rokovima.

Definicija fiskalnog sistema

Pod fiskalnim sistemom u klasičnom smislu podrazumeva se celokupnost svih dažbina (fiskaliteta), koje država prinudnim putem naplaćuje od fizičkih i pravnih lica, kao i celokupnost pravnih propisa, kojim je to regulisano, radi alimentiranja javnih prihoda.¹⁵

Radi se o svim vrstama obaveznih davanja, kao što su porezi, takse, carine i sl., i svim oblicima javnih rashoda, s jedne, i svim pravnim propisima kojima je to uređeno, sa druge strane.

U metodološkom pogledu fiskalni sistem se može posmatrati sa tri aspekta:

- a) Institucionalnog (pravnog) – podrazumeva zakonsko regulisanje pojedinih oblika javnih prihoda;

¹⁵ Budimir Stakić, Slobodan Barać, Javne finansije, Univerzitet Singidunum, Beograd 2009. godina, str.96.

b) Funkcionalnog (ekonomskog) – definisanje osnovnih zadataka fiskalnog sistema i

c) Političkog – odnosi se na konzistentnost njegove institucionalne osnove i funkcionisanja njegovog mehanizma sa osnovnim političkim konceptom.

Fiskalni sistem u savremenim državama svoje funkcije ostvaruje preko čitavog niza dažbina, a te funkcije su:

–fiskalnim sistemom se obezbeđuju neophodna sredstva za ostvarivanje funkcija države (fiskalna funkcija);

–ostvaruju se značajni učinci na ekonomskom, socijalnom, međunarodnom i sl.planu.

Karakteristike javnih prihoda

Javni prihodi su prihodi koje ubira država u cilju izvršavanja zadataka iz njenog domena – podmirivanje opšte-društvenih potreba i možemo ih definistati kao transakcije koje povećavaju neto imovinu države na svim nivoima vlasti.

Karakteriše ih to što se ubiraju u novcu, ubiraju se redovno godišnje (država obavlja preko nadležne službe, npr.u Srbiji je to Uprava za trezor), trošenje prihoda ne dovodi u pitanje postojeću imovinu i služe podmirivanju koje ima opšti karakter.

Javni prihodi se javljaju u raznim oblicima i pod raznim nazivima kao sto su: porezi, takse, carine, javni zajmovi, naknade, lokalni javni prihodi, doprinosi, parafiskalni prihodi i dr.

Struktrura sistema javnih prihoda

S obzirom na učešće i značaj pojedinih kategorija u ukupnim prihodima, struktura sistema javnih prihoda, se znatno razlikuje od zemlje do zemlje u zavisnosti od mnogih faktora ekonomsko-socijalne i političke prirode.

Prema odredbama Zakona o javnim prihodima i javnim rashodima, poglavlje II a član 9.¹⁶:

- 1) porezi, carine i druge uvozne dažbine, takse, naknade za korišćenje dobara od opšteg interesa, javni zajmovi,
- 2) doprinosi za finansiranje obaveznog socijalnog osiguranja,
- 3) lokalni javni prihodi,
- 4) ostali javni prihodi.

Klasifikacija javnih prihoda

Najvažnija klasifikacija je na:

- **redovne prihode – nefiskalni** (javni; pokloni, prihodi od državne imovine prihodi koje ostvaruju državne ustanove, preduzeća) i **fiskalni** (mnogo važniji; porezi, takse, carine, doprinosi, parafiskaliteti) i
- **vanredni prihodi** – javni dug i javni zajam.

Međunarodna klasifikacija javnih prihoda

U svetu postoje 4 klasifikacije javnih (poreskih) prihoda, a to su:

- 1) Klasifikacija prema OECD,
- 2) Klasifikacija UN,
- 3) Evropski sistem integrisanih računa (ESA) i
- 4) Klasifikacija MMF (GFS-Government finance statistics), najznačajnija podela.

¹⁶ Zakon o javnim prihodima i javnim rashodima, Službeni glasnik RS, br. 76/91...33/2004

KLASIFIKACIJA PRIHODA U SISTEMU GFS
(Government Finance Statistics)¹⁷

.					Prihodi
	1.				Porezi
		11.	1		Porez na dohodak dobit i kapitalne dobitne
		12.	1		Promet na platni spisak i radnu snagu
		13.	1		Porez na imovinu
		14.	1		Porez na dobra i usluge
			141.	1	Opšti porezi na dobra I usluge
				1411.	Porezi na dodatu vrednost
				1412.	Porez na promet
				1413.	Ostali opšti porezi na dobra I usluge
			142.	1	Akcize
			143.	1	Dobit fiskalnih monopola
			144.	1	Porezi na pojedinačne usluge
			145.	1	Porez na upotrebu dobara i dozvole da se upotrebljavaju dobra ili obavljaju aktivnosti
				1451.	Porezi na motorna vozila
			146.	1	Ostali porezi na dobra i usluge
		15.	1		Porezi na međunarodnu trgovinu i transakcije
			151.	1	Carine I druge uvozne dažbine
			152.	1	Porezi na uvoz

¹⁷ Budimir Stakić, Slobodan Barač, Javne finansije, Univerzitet Singidunum , Beograd 2009.godina, str.107-109.

			1 153.		Dobit od izvoznih i uvoznih monopola
			1 154.		Dobit od kursnih razlika
			1 155.		Porezi na prodaju ili kupovinu deviza
		1 16.			Ostali porezi
	2.				Doprinosi
		1 21.			Doprinosi za socijalno osiguranje
			1 211.		Doprinosi koje plaća zaposleni
			1 212.		Doprinosi koje plaća poslodavac
			1 213.		Doprinosi koje plaćaju lica koja obavljaju samostalnu delatnost i nezaposleni
		1 22.			Ostali socijalni doprinosi
	3.				Donacije i transferi
		1 31.			Donacije od stranih država
			1 311.		Tekuće
			1 312.		Kapitalne
		1 32.			Donacije od međunarodnih organizacija
			1 321.		Tekuće
			1 322.		Kapitalne
		1 33.			Transferi od ostalih nivoa vlasti u zemlji
			1 331.		Tekući
			1 332.		Kapitalni
	4.				Ostali prihodi
		1 41.			Prihodi od imovine

			1 411.		Kamate
			1 412.		Dividende
			1 413.		Povećanje dohotka od kvazikorporacija
			1 414.		Prihod od imovine koji pripada imalcima polisa osiguranja
			1 415.		Zakup neproizvodne imovine
		1 42.			Prodaja dobara i usluga
			1 421.		Prodaje koje vrše tržišne organizacije
			1 422.		Administrativne naknade
			1 423.		Sporedne prodaje koje vrše jedinice
			1 424.		Imputirane prodaje dobara i usluga
		1 43.			Novčane kazne i oduzeta imovinska korist
		1 44.			Dobrovoljni transferi od fizičkih i pravnih lica
			1 441.		Tekući
			1 441.		Kapitalni
		1 45.			Ostali prihodi koji se ne mogu razvrstati

Poreski sistem

Poreski sistem je skup poreskih propisa, instituta i normi vezanih u jedinstven mehanizam, a u svrhu ostvarenja određene poreske politike. Ovaj sistem predstavlja skup instituta i instrumenata koji stoje na raspolaganju poreskoj vlasti za ostvarivanje određenih fiskalnih, ekonomskih socijalnih i političkih ciljeva u okviru datog ekonomskog sistema.

Porezi

Porezi se definišu na više načina:

- Kao javni (državni) prihodi – plaća se radi zadovoljavanja opštih interesa;
- Prinudno davanje – naplaćuje se kroz finansijsku prinudu državne vlasti;
- Davanje poreskih obveznika bez direktne protiv naknade.

Porezi snažno deluju na preraspodelu nacionalnog dohotka i postaje jedan od osnovnih elemenata stabilizacije politike.

Vrste poreza u Srbiji

Prema odredbama Zakona o javnim prihodima i javnim rashodima, poglavlje II a član 10¹⁸, u Srbiji se mogu uvesti sledeće vrste poreza:

- 1) porez na dobit preduzeća,
- 2) porez na dohodak građana,
- 3) porez na imovinu,
- 4) porez na nasleđe i poklon,
- 5) porez na prenos apsolutnih prava,
- 6) porez na promet,
- 7) akcize,
- 8) porez na upotrebu, držanje i nošenje određenih dobara,
- 9) porez na finansijske transakcije i
- 10) porez na fond zarada.

¹⁸ Zakon o javnim prihodima i javnim rashodima, Službeni glasnik RS, br. 76/91...33/2004

Elementi oporezivanja

Oporezivanje nacionalnog dohotka je vrlo složen ekonomski, finansijski, socijalni i politički problem i zahteva da se rasčlani na određene elemente kojima se sporovodi i čije izučavanje olaksava izražavanje celokupne problematike poreza. Svi elementi oporezivanja se dele na:

–**Lične** – odnose se na fizička i pravna lica koja imaju aktivnu ili pasivnu ulogu u oporezivanju; tu se svrstavaju:

poreska vlast (javno-pravna tela u čiju se korist naplaćuje porez i organi koji razrezuju i naplaćuju porez);

poreski obveznik (zakonom utvrđeno fizičko ili pravno lice koje je obavezno da snosi poreski teret, pasivni poreski obveznik su fizička i pravna lica a aktivni su neke manje društveno-političke zajednice ili država);

poreski platilac (lice koje stvarno plaća porez u nameri da ga kasnije prevali preko nekog drugog); i

poreski destinatar (osoba koja stvarno snosi teret poreza);

–**Materijalni** – odnose se na područja finansijskih tokova u procesu oporezivanja i zahvatanju dohotka; obično navodimo sledeće:

poreska osnovica (vrednost koja služi za utvrđivanje poreske obaveze);

poreska jedinica (deo poreske osnovice prema kojoj se izračunava poresko opterećenje);

poreska stopa (broj novčanih jedinica koje se ubire od poreske osnovice);

poreska tarifa (sistematizovan pregled poreskih stopa i jedinica);

poreske liste (spisak poreskih subjekata i iznos poreza koje treba da plate);

poreski katastar (posebni spisak poreskih obveznika koji se vodi kod nadležnog poreskog organa);

poreski objekt (predmet oporezivanja);

poreska sposobnost (ekonomska sposobnost subjekta da plaća porez);

proporcionalna metoda oporezivanja (primena iste poreske stope bez obzira na visinu poreske osnovice);

progresivna metoda oporezivanja (primenjuje se povećanjem poreske osnovice);

digresivna metoda oporezivanja (brže smanjenje poreske stope od posreke osnovice);

restitucija poreza (postupak povratka viska plaćenog poreza);

poreska opomena (naplata prisilnim putem ukoliko nije porez plaćen na vreme);

prisilna naplata ;

poreske olakšice (zakonski predviđeno smanjenje poreza smanjenjem poreske osnovice, smanjenjem stope ili neke druge korekcije);

zastarevanje poreza (obično posle 5 god);

poreska politika (skup mera i propisa kojima javna vlast sprovodi politiku oporezivanja određenih grupa, dohotka, poslova i sl.).

Poreska evazija

Poreska evazija predstavlja radnje i propuštanje novih radnji, koje poreski obveznik preduzima radi izbegavanja plaćanja poreza, to je zapravo posledica nastojanja poreskog obveznika da smanji poreski teret.

Zakonska evazija se može javiti u dva oblika:

–**Zakonska ili dopuštena poreska evazija** – poreski obveznik određenim radnjama ili propuštanjem radnji ne dolazi u sukob sa zakonom ili drugim pravnim propisima. Naime u određenim situacijama poreski obveznik će moći da nekažnjeno ne plati porez, kao na primer za robu koju ne kupuje a porez je uključen u njuhovu cenu. Ukoliko je evazija veća od prihoda prikupljenih porezom, poresko opterećenje ne visoko.

Može biti: namerna (poreski obveznik preuzima neke radnje ili propuštanje u nameri da ne plati porez, ili pak izmeni mesto poslovanja da ne bi platio porez) i nenamerna (poreski obveznik preuzima određene radnje ili propušta radnje ali ne da bi izbegao da plati porez, ni iz drugih razloga).

–**Nezakonita** – poreski obveznik se zbog izbegavanja da plati porez sukobljava sa zakonom ili drugim pravnim propisima koji regulišu ovu materiju.

Postoje dva oblika: defraudacija (kada poreski obveznik uopšte ne prijavi ili netačno prijavi elemente za razrezivanje poreza,tj.utaja) i kontrabanda (kada se roba krišom , nezakonito pebacuje preko granice i time izbegava plaćanje PDV, carine ili akciza i drugih oblika poreza, tj.krijumčarenje).

Dvostruko i višestruko oporezivanje

Obaveza poreskog obveznika da plaća nekoliko poreza na istoj poreskoj osnovi u isto vreme.

• Dvostruko oporezivanje

Predstavlja postojanje istog poreskog obveznika, istog objekta i istog poreza u isto vreme – u korist dve poreske vlasti (poverenika) istog ranga. Poreski obveznik plaća istovrsni porez na isti objekat dvema društveno-političkim zajednicama istog ranga.

Elementi dvostrukog oporezivanja su: *postojanje jednog poreskog obveznika, istovrsnog poreza, postojanje jednog poreskog objekta, postojanje više poreskih vlasti istog ranga, dvostruko istovremeno plaćanje poreza.*

Dvostruko oporezivanje se može javiti u tri oblika:

- 1) Interno dvostruko oporezivanje – pored države istim porezom se oporezuje poreski objekt od strane nekog samoupravnog (lokalnog) tela;
- 2) Dvostruko oporezivanje u granicama federativne države – značajnije je od internog;
- 3) Dvostruko oporezivanje u međunarodnim odnosima – između dve ili više država, a rezultat je postojanje poreskog suvereniteta države i činjenice da one potpuno samostalno uređuju svoje poreske sisteme, uz primenu različitih kriterijuma u utvrđivanju porekske obaveze.

Poreska zakonodavstva žele izbeći ovaj princip oporezivanja jer na brojne načine negativno deluje na poreske obveznike. Razlog zbog čega je i dalje u praksi je u finansijskom suverenitetu države ili finansijskoj autonomiji pojedinih društveno političkih zajednica na osnovu koje se donose propisi iz oblasti oporezivanja. Sva tri oblika dvostrukog oporezivanja moguće je izbeći donošenjem propisa koji će onemogućiti ovu pojavu.

- *Višestruko oporezivanje*

Jedan poreski obveznik na isti poreski izvor plaća više različitih poreza.

Višestruko oporezivanje postoji kao:

- a) Nadoporezivanje – isti poreski obveznik plaća više poreza istog oblika u korist različitih društveno-političkih zajednica različitog ranga;
- b) Kombinacija poreza – isti poreski obveznik na isti poreski izvor plaća više raznovrsnih poreza;
- c) Dvostruko i višestruko oporezivanje.

Direktni porezi

Karakteristični su po: *relativnoj stabilnosti, pravednosti, neelastičnosti, ne postoji opšta obaveza, troškovi i neugodni su za poreskog obveznika.*

U direktne poreze spadaju:

- 1. *Porez na imovinu*

Deli se u dve kategorije:

- Porez na imovinu u statici –

osnov tj. nominalni porez na imovinu (najstariji, redovan porez koji se plaća periodično, ali ne iz imovine već iz obveznikovih prihoda, po pravilu niska stopa) i

izvor za plaćanje tj. poreza realni porez na imovinu (vandredan porez koji se javlja u situacijama kad je potrebno da se nabave velika sredstva, visoke stope su karakteristične);

- Porez na imovinu u dinamici – prema klasifikacijama OECD¹⁹, GFS²⁰ i MMF-a²¹²² obuhvataju

porez na prenos imovine uz naknadu tj. porez na finansijske i kapitalne transakcije i porez na prenosi imovine bez nadoknade.

Postoji i porez na uvećanu vrednost imovine koja se plaća usled povećanja realne vrednosti imovine bez aktivnosti obveznika.

Porez na imovinu u Srbiji je regulisan Zakonom o porezima na imovinu²³, prema Članu 1., i smatraju se:

- a) Porez na imovinu;
- b) Porez na nasleđe i poklon; i
- c) Porez na prenos apsolutnih prava.

¹⁹ **OECD** Organization for European Economic Co-operation and Development (engl.) – Organizacija za evropsku ekonomsku saradnju i razvoj je stvorena posle Drugog svetskog rata da administrira američku ekonomsku pomoć namenjenu Evropi, a danas ona okuplja 30 razvijenih država i sarađuje sa oko 70 zemalja. Sedište je u Parizu. Osnovna funkcija je da koordinacija nacionalnih ekonomskih politika država članica. Organi OECD su: Savet (vrhovni organ koji donosi odluke vezane za upravljanje organizacijom), Specijalizovani komiteti i Sekretarijat (administrativni organ OECD).

²⁰ **GFS** Government Finance Statistics (engl.) – Statistika državnih finansija obezbeđuje statistički prikaz koji će omogućiti nosiocima državne politike i analitičarima da na sistematičan način prate razvoj finansijskih operacija, finansijskih stanja i stanja likvidnosti.

²¹ **IMF** International Monetary Fund (engl.) – Međunarodni Monetarni Fond zadužen je za očuvanje stabilnosti i nadzor nad svetskim monetarnim sistemom

²² Dr. Predrag Bjelić, Međunarodna trgovina, Univerzitet u Beogradu, Ekonomski fakultet, Beograd 2008.godine, MMF str.464, OECD str.476

²³ Zakon o porezima na imovinu, Službeni glasnik RS, br.26/01...101/10

2. Porez na dohodak fizičkih lica

Postoje tri vrste:

- Ceduralni – polazi od toga da se svi porezi oporezuju odvojeno, primenom odgovarajućeg poreza;
- Sintetički ili globalni – svi prihodi koje ostvari poreski obveznik treba oporezivati jednim sveobuhvatnim porezom; i
- Mešoviti sistem – u osnovi je ceduralno oporezivanje na koje se nadovezuje komplementarni porez na ukupan prihod koji se plaćana kraju godine.

Porez na dohodak fizičkih lica u Srbiji je na snazi od 2001.godine, a regulisan je Zakonom o porezu na dohodak građana i prema Članu 3.²⁴, prihodi koji podležu oporezivanju:

- a) Zarade;
- b) Prihodi od poljoprivrede i šumarstva;
- c) Prihodi od samostalne delatnosti;
- d) Prihodi od autorskih prava i prava industrijske svojine;
- e) Prihodi od kapitala;
- f) Prihodi od nepokretnosti;
- g) Kapitalni dobici; i
- h) Ostali prihodi.

²⁴ Zakon o porezu na dohodak građana, Službeni glasnik RS, br.24/01 I 80/02

3. *Porez na dobit privrednog društva*

Najznačajniji oblik javnih prihoda ali nema bilansnu izdašnost kao porezi na promet ili porez na dohodak građana, ali ima izraženu razvojnu i stabilizacionu funkciju, a regulisan je Zakonom o porezu na dobit preduzeća, počev od 1992.godine i ta stopa u Srbiji iznosi 10%.

Indirektni porezi

Karakteristični su po: elastičnosti, obaveznosti plaćanja, ugodniji su za samog poreskog obveznika, dovoljnost i izdašnost, nesocijalni su i lako se prevlađuju.

U indirektnu poreze spadaju:

1) *Porez na dodatu vrednost*

Oporezivanje dodate vrednosti primenom neto poreza na promet, čija je poreska osnovica razlika između nabavne i prodajne cene proizvoda u oporezovanoj fazi prometnog ciklusa. Ostvaruje se na dva načina: *direktnim* oporezivanjem dodate vrednosti tj.metodom zbrajanja (svi elementi cene koji formiraju dodatnu vrednost se sabiraju) i metodom odbijanja, i *indirektnim* oporezivanjem dodate vrednosti tj.utvrđivanje samo poreske osnovice odbijanjem poreza na promet plaćenog u prethodnoj fazi od ukupnog poreza na promet. Sa stanovišta poreskog tretmana osnovnih sredstava i investicionih ulaganja razlikuju se četiri tipa poreza na dodatu vrednost:

- a) Model poreza na bruto dodatu vrednost;
- b) Dohodni model poreza na dodatu vrednost;
- c) Model na poreze na neto dodatu vrednost i
- d) Potrošni model neto poreza na dodatu vrednost.

Zakonom o porezu na dodatu vrednost koji je stupio na snagu 1.1.2005, a u skladu sa članom 23²⁵ opšta stopa PDV-a je 18% a povlašćena je 8%,a od 1.oktobra 2012. je stupio novi nacin oporezivanja gde je opšta stopa 20% a povlašćena je ostala isto 8%. Prihod od PDV-a pripada budžetu Republike. Predmet oporezivanja PDV su: promet dobara i usluga (prenos, predaja, pružanje prava na određena dobra i usluge) i uvoz dobara (svaki unos dobara u carinsko područje Republike). Poreski obveznik je lice koje samostalno obavlja promet dobara i usluga ili uvozi dobra, u okviru obavljanja delatnosti.

Poreska osnovica kod prometa dobara i usluga jeste iznos naknade koju obveznik prima ili treba da primi za isporučena dobra ili pružene usluge, uključujući subvencije²⁶ koje su neposredno povezane sa cenom tih dobara ili usluga, u koju nije uključen PDV, ako zakonom nije drugačije propisano. U osnovicu se uračunavaju: akcize, carina i druge uvozne dažbine, kao i ostali javni prihodi, svi sporedni troškovi, osim PDV, a ne sadrži popuste i druga umenjenja cena. Osnovica kod uvoza dobara je vrednost uvezenog dobra i utvrđena je po carinskim propisima.

Poreska stopa – opšta stopa PDV za oporezivi promet i usluga ili uvoz dobara iznosi 18%,od 2012.godine je 20% a po posebnoj stopi od 8%se oporezuje promet dobara i usluga ili uvoz dobara i to za:osnovne namirnice (hleb, mleko,brašno,šećer,ulje,meso,riba,životinjski proizvodi,voće,povrće,lekovi,medicinska pomagala,poljoprivredna hemija, udžbenici i nastavni pribor,novine,uluge smestaja,komunalne usluge).

Poreska oslobođenja su razni vidovi poreskih olakšica gde se ne plaća PDV kao na primer kod prevoznih usluga, poslovanja i posredovanja u poslovanju, kreditnih

²⁵ Zakon o porezu na dodatu vrednost, Službeni Glasnik RS, 23.07.2004.

²⁶ Subvencije – različiti oblici stalne ili povremene finansijeske pomoći koju neka institucija (najčešće država) daje za tačno određene namene; mogu biti premije, regresi,oslobađanje od poreza, doprinosa, carina ili drugih obaveza.

poslova, usluge osiguranja i reosiguranja, zemljišta, usluga zakupa stanova, usluge smeštaja i ishrane u studentskim i đačkim domovima, usluge iz oblasti kulture, i drugo.

2) Akcize

Trošarine ili akcize spadaju u posebne (specijalizovane) poreze na pojedinačna dobra i usluge bilo prema klasifikaciji OECD, bilo klasifikaciji MMF, GFS. Akcizama se oporezuje potrošnja ili upotreba tačno određenih proizvoda, a osnovni cilj uvođenja je bio i ostao fiskalnog karaktera. Akcize su najomiljeniji porez za poreske vlasti jer se lako i efikasno ubiraju, sistem obračuna i naplate je jednostavan. Poreska evazija kod akciza je mala, a kontrola obračuna i naplate je laka i jednostavna. Uobičajeno je da se kod akciza poreska obaveza određuje u fiksnom iznosu po kategoriji proizvoda.

Akcize u Srbiji, kao poseban vid oporezivanja određenih proizvoda uvedene su Zakonom o akcizama, po ugledu na pravnu regulativu iz te oblasti u EU. Prema članu 1a²⁷ tog zakona postoje pojedni izrazi koji su bitni:

– „proizvođač akciznih dobara“ je lice koje u proizvodnom pogonu pravi, obrađuje, prerađuje proizvode na koje se plaća akciza u smislu ovog zakona;

– „uvoznik akciznih proizvoda“ je lice koje u svoje ime i za svoj račun uvozi/izvozi dobra;

– „obveznik akcize“ je lice koje obračunava i plaća akcizu propisanu ovim zakonom;

– „akcizna dozvola“ – dokument kojim se odobrava otpremanje i smeštanje akciznih proizvoda;

– „akcizno skladište“ mesto za skladištenje akciznih proizvoda;

²⁷ Zakon o akcizama, Službeni glasnik RS, br.22/01,73/01...46/05

–„ovlašćeni držalac akciznog skladišta“ je proizvođač koji je dobio dozvolu da skladi akcizne proizvode bez obračunate i plaćene akcize;

–„režim odloženog plaćanja akcize“ obaveza obračuna i plaćanja akciza;

Prema članu 2.ovog zakona predmet oporezivanja su:

- a) derivati nafte;
- b) duvanske prerađevine;
- c) alkoholna pića;
- d) uvozni proizvodi;
- e) kafa.

Po članu 3. ovog Zakona obaveze po osnovu akcize nastaju kada su akcizni proizvodi proizvedeni u Republici Srbiji i uvezeni u R.Srbiju u skladu sa carinskim, odnosno spoljno trgovinskim propisima.

Po članu 6.istog Zakona obaveznik akcize je proizvođač , odnosno uvoznik akciznih proizvoda a to mogu biti fizička, pravna lica, kupci akciznih proizvoda.

A osnovi uca akciza u skladu sa Zakonom po članu 8.čini jedinica, vrednost proizvoda utvrđena po carinskim propisima, uvećana za iznos uvoznih dažbina.

Akciza se ne plaća na sledeće akcizne proizvode, prema članu br.19:

- a) koje izvozi proizvođač;
- b) koje uvoznik, proizvođač na osnovu posebnih potvrda organa nadležnog za inostrane poslove, prodaje diplomatskim i konzularnim predstavništvima, diplomatskom osoblju;
- c) na derivate nafte i kafe koji su predviđeni međunarodnim ugovorom o donaciji, sa klauzulom o ne plaćanju akciza;
- d) koje uvoznik, proizvođač otprema radi prodaje avionima i brodovima koji saobraćaju međunarodnim linijama.

Obračunavanje i plaćanje akciza se odlaže ako se akcizni proizvodi otpremaju u akcizno skladište proizvođača za koje je nadležni organ dao dozvolu i ako se akcizni proizvodi otpremaju u drugo akcizno skladište.

Obračun akcize se vrši u momentu stavljanja akciznih proizvoda u promet, a naplata najkasnije 15 dana u mesecu.

3) Carine

Jedan od osnovnih oblika javno-pravnih prihoda, dok se danas njihov udeo u Budžetu Srbije smanjuje (svega 9% u 2008.godini). Carine spadaju u posredne poreze i predstavljaju jedan od značajnijih instrumenata spoljnotrgovinske politike, saglasno sa pravilima Svetske trgovinske organizacije. Osnovne karakteristike carina su: dažbinske, trošak uvoznika, državni prihod koji država naplaćuje, instrument zaštite domaće proizvodnje.

Ciljevi uvođenja carina su: *fiskalni* (za punjenje budžeta), *ekonomski* (zaštita domaće proizvodnje) i *socijalni* (razni vidovi stimulacije potrošnje i proizvodnje).

Carine se dele na: *prema pravcu kretanja robe* (uvozne-spoljnotrgovinske, izvozne i tranzitne), *prema načinu obračuna i naplate* (carine od vrednosti, specifične carine, kombinovane), *prema utvrđivanju carinskih stopa i prema ekonomsko-političkom dejstvu* (fiskalne, zaštitne-ekonomske, prohibitivne, retrozirne-kaznene, preferencijalne, diferencijalne, antidempinške i sezonske).

Takse

Takse su prihodi koji predstavljaju novčani ekvivalent za usluge koje čine javni organi ili druga javno pravna tela fizičkim ili pravnim licima.

Načini naplate taksi mogu biti direktni, kada se plaća u gotovom novcu uz izdavanje priznanice, i indirektni kada se kupuju određene takse.

Klasifikacija taksi:

- prema organima koji propisuju taksene obaveze (centralni državni organi);
- prema organima koji obavljaju određenu uslugu (administrativne, carinske, konzularne, katastarske, sudske itd.);
- prema vremenu plaćanja;
- prema broju izvršenih usluga (paušalne, pojedinačne);
- prema nameni trošenja.

Prema Zakonu o javnim prihodima i javnim rashodima, prema članu 11. u Republici Srbiji ustanovljene su sledeće vrste taksi:

- administrativne takse;
- sudske takse;
- komunalne takse;
- registracione takse, i
- boravišna taksa.

Prihodi od svih vrsta taksi pripadaju budžetu Republike, osim dela komunalnih taksi koje pripadaju budžetima lokalnih javno-pravnih kolektiva, opštinama, odnosno gradovima.

Naknade

Zakonom o javnim prihodima i javnim rashodima prema članu 12. Da se mogu uvesti sledeće naknade za korišćenje dobara od opšteg interesa:

- naknade za korišćenje vode;
- naknade za korišćenje šuma;
- naknade za korišćenje puteva;
- naknade za korišćenje zemljišta;
- naknade za korišćenje prirodno lekovitog faktora, i

–naknade za korišćenje rudnog blaga.

Doprinosi

Posebna vrsta namenskih javnih prihoda koji se na osnovu navedene obaveze ubiraju od fizičkih i pravnih lica su doprinosi. Karakterišu ih četiri elementa: ne plaćaju ih svi već samo oni koji imaju od njih korist, predstavljaju prinudno plaćanje za učinjene usluge ili radove koji se u potpunosti finansiraju doprinosima, ne prolaze kroz budžet jer su strogo namenska. Zbog ovih karakteristika imaju sličnosti sa porezima, kao što je prinudnost plaćanja i tu tome sto su dobrinosi novčana sredstva, ali i sa taksama, jer se radi o vidu lične koristi.

Lokalni javni prihodi

Prema odredbama Zakona o javnim prihodima i rashodima, prema članu 16. Lokalnim javnim prihodima se smatraju:

- samodoprinos²⁸ uveden za teritoriju opštine;
- lokalna komunalna taksa;
- pokrajinske i opštinske administrativne takse;
- prihodi koje ostvare pokrajinski i opštinski organi;
- naknada za korišćenje i uređivanje građevinskog zemljišta, i
- naknada za zaštitu i unapređenje životne sredine.

²⁸ Samodoprinos – lokalni javni prihod I uvodi se na osnovu slobodno izražene inicijative I odluke samih građana budućih obveznika, uvode ga opštine, mesne zajednice, delovi naselja I sl.

Ostali javni prihodi

Prema članu 17., a iz člana 9. tačka 4. Zakona o javnim prihodima i javnim rashodima, ostalim javnim prihodima se smatraju:

- novčane kazne izrečene u krivičnom, prekršajnom i drugom postupku koji se vodi pred državnim odrganom;
- oduzeta imovinska korist i sredstva dobijena prodajom oduzetih predmeta;
- prihodi koje svojom delatnošću ostvare državni organi;
- prihodi od prodaja i davanja u zakup nepokretnih i pokretnih stvari u državnoj svojini;
- prihodi ostvareni od prodaje društvenog kapitala preduzeća koje se transformišu, i
- prihodi po osnovu donacija.

Parafiskaliteti ili parafiskalni prihodi

Ovi prihodi se nalaze između administrativnih taksi i poreza, i nisu vezani za državne funkcije, već za određene neteritorijalne organizacije koje u svojim ekonomskim i socijalnim funkcijama formiraju određene prihode.

Osnovne karakteristike: ne potiču od svih nosilaca poreskih obaveza, već samo od članova određene društvene grupacije koje su povezane nekim ekonomskim interesima, sredstva ovih prihoda ne ulaze u sastav budžetskih sredstava, nose karakter destiniranih prihoda, nemaju strogu vremensku trajnost.

Mogu prema nameni biti: 1. *ekonomski* – razne „takse“ u korist javnih ustanova koje se autonomno finansiraju ili 2. *Socijalne*. U našoj praksi parafiskaliteti se uvode kao: dobrovoljni prilozi, naknada za puteve, članarine udruženjima i komorama, auto-obavezno osiguranje itd.

Osnove sistema dvojnog knjigovodstva, instrumenti i osnovni knjigovodstveni postupci

Računovodstvo i njegovi sastavni delovi

Poslovanje preduzeća sastoji se iz niza paralelnih i sukcesivnih procesa u kojima učestvuju njegovi zaposleni, koristeći raspoloživa im sredstva. Zavisno od učesnika u ovim procesima razlikuju se eksterni (spoljni) i interni (unutrašnji) procesi, čijim odvijanjem preduzeće ostvaruje finansijski rezultat. Pojavni oblici rezultata su: dobitak i gubitak, cilj svakog preduzeća ili preduzetnika je da maksimira finansijski rezultat uz ispunjavanje obaveza o roku plaćanja i naplatu potraživanja o roku dospeća. Paralelno sa razvojem privrede došlo je do razvoja i računovodstva, kao jedne od podfunkcija funkcije upravljanja, koja svojom funkcijom pomaže kontroli poslovanja. **Računovodstvo** se može posmatrati kao **proces** prikupljanja, seđivanja, obrade i čuvanja podataka i informacija koje su problemski usmerene na donošenje ekonomskih odluka, **deo preduzeća** se bavi tom delatnošću, **naučna disciplina** koja uopštava i unapređuje dostignuća u toj oblasti. **Računovodstvo** se može raščlaniti na neke grupe srodnih poslova kao sto su: **finansijsko knjigovodstvo** kao sastavni deo računovodstva, njegova računarska osnova, dokumentovana i strogo formalna evidencija; **obračun troškova** koji obuhvata pogonsko knjigovodstvo i kalkulaciju cene koštanja sa konkretnim zadatkom obuhvatanja, raspodele, dodeljivanja i podele troškova; **računovodstvena kontrola** koja ispituje ispravnost izvodjenja propisanih radnih i metodoloških postupaka, počev od prijema računovodstvene dokumentacije i obrade do oblikovanja finalnih informacija, uglavnom je preventivnog karaktera; **računovodstveno planiranje** koje se bavi sakupljanjem, sistematizovanjem, obradom i prezentiranjem podataka koji se odnose na buduće poslovanje preduzeća, a krajnji rezultat su računovodstveni predračuni koji obuhvataju podatke o predviđenim stanjima ili promenama u budućnosti. Računovodstvena analiza je prosuđivanje i objašnjavanje stanja i uspešnosti poslovanja, utvrđivanje odstupanja od njega, uzroka za ta odstupanja i njihovih posledica, a glavni predmet su informacije koje ona pruža.

Definisanje računovodstvenih informacija, korisnika i kvalitet informacija

Najvažniji proizvod rada računovodstva i njegovih organizacionih delova su: **računovodstveni podaci** (kao rezultat računovodstvene obrade), **računovodstvena informacija** (učinak računovodstvene obrade podataka), **finansijski izveštaji** (obrasci u kojima se na sistematski način iskazuje učinak računovodstvene obrade podataka, to su bilan stanja, bilans uspeha, izveštaj o promenama na kapitalu, izveštaj o tokovima gotovine i napomene), **računovodstveni izveštaji** (dopuna finansijskih izveštaja).

Korisnici računovodstvenih informacija mogu biti:

- 1) **interni** – zaposleni u preduzeću ili neposredno koriste pravo upravljanja njime po osnovu vlasništva, odnosno suvlasništva u kapitalu, možemo ih svrstati u sledeće grupe: vlasnici kapitala (država, akcionari, ortaci i dr.), organi upravljanja i rukovođenja (različiti nivoi menadžmenta preduzeća), stručne službe u preduzeću, zaposleni;
- 2) **eksterni** – država i njeni organi (finansijska policija, uprava javnih prihoda, carina i dr.), banke (kao kreditori preduzeća), ostali poverioci (dobavljači i ostali), statistički zvodi, privredne komore i dr, potencijalni investitori.

Da bi korisnici računovodstvenih informacija one moraju biti odgovarajućeg kvaliteta, moraju biti: *istinite* (verodostojne knjigovodstvenog dokumenta), *korisne za odlučivanje* (adekvatna, konkretna i reprezentativna, blagovremena, pouzdana, tačna, nepristrasna), *razumljive* (prilagodjene nivou znanja korisnika), *ekonomične* (informacija za čije je prikupljanje, obradu potrošeno minimalno sredstava).

Ciljevi, zadaci i instrumenti knjigovodstva

Ciljeve knjigovodstva i računovodstva određuju korisnici njihovih podataka i informacija za potrebe: *utvrđivanja finansijskog rezultata preduzeća ili njegovih užih organizacionih delova (bilans uspeha)*, *utvrđivanja finansijske strukture preduzeća*, *stvaranja osnova za kontrolu rukovanja i čuvanja pojedinih delova imovine preduzeća*,

stvaranja osnova za utvrđivanje tokova gotovine, stvaranja osnova za kontrolu izvršenja planskih zadataka, stvaranja osnova za analizu , planiranje i alternativno poslovno odlučivanje i stvaranje osnova za kontrolu od strane državnih organa.

Zadaci knjigovodstva se sastoje u obavljanju svih neophodnih poslova u vezi „proizvodnje“ i prezentiranja računovodstvenih informacija.

Postavljene zadatke knjigovodstvo izvršava preko svojih *instrumenata*:

- a) finansijskih izveštaja,
- b) glavne knjige (računa),
- c) kontnog plana,
- d) dnevnika,
- e) naloga za knjiženje,
- f) pomoćnih knjiga,
- g) probnog bilansa,
- h) zaključnog lista,
- i) inventara,
- j) knjigovodstvenih dokumenata.

Predmet knjigovodstva

Predmet knjigovodstva su finansijski podaci o stanju i promenama u imovini preduzeća. Pravno gledano imovina preduzeća je pravo svojine pokretnih i nepokretnih stvari, hatrija od vrednosti, a ekonomski gledano razlikuje se bruto imovina (ukupna sredstva preduzeća) i neto imovina (bruto imovina umanjena za obaveze preduzeća).

Aktiva se može definisati u višem kriterijuma:

- prema pojavnim oblicima (materijalne vrednosti,novac,hatrije od vrednosti,itd),

- kriterijumima obrta, načina transformacije, i pojedinačne vrednosti(dugoročna-stalna i kratkoročna-tekuća),
- prema tome da li je u funkciji ili nije u funkciji,
- prema stepenu završenosti.

Pasiva skup izvora sredstava (obaveza) jednog preduzeća, i ta sredstva se mogu klasifikovati prema kriterijumu porekla. Prema tome odakle potiču tj.prema kome postoji obaveza izvori se dele na :

- sopstvene (osnovni kapital, rezerve, neraspoređena dobit),
- pozajmljene (obaveze po kreditima, prema dobavljačima, za poreze,zarade itd.).

Principi u knjigovodstvu

Principi su brojni ali najvažniji su:

- 1) *Princip dualnosti* – dualnost u obuhvatanju poslova u vezi je sa dvostranim posmatranjem imovine preduzeća, a svaka promena na imovini preduzeća utiče bilo na promenu pojava oblika imovine bilo na promenu izvora finansija;

Sistem dvojnog knjigovodstva bi mogli definisati kao onaj knjigovodstveni sisetem kod koga se svaka vrednosna promena na imovini može i mora dva puta beležiti (knjižiti).²⁹

- 2) *Princip poslovne jedinice* – definiše granice imovine koja je predmet evidentiranja određenog knjigovodstvajt.za koga se vodi knjigovodstvo. Tri su uža

²⁹Zoran Petrović, Računovodstvo, Univerzitet Singidunum,Beograd 2011 , str.38

oblika užih računovodstvenih celina: profitni centri, mesta troškova, obračunska mesta,

3) *Princip novčanog merila* – znači da knjigovodstvo evidentira samo one promene na imovini koje se mogu vrednosno iskazati, ali u slučaju monetarnih promena korišćenje ovog principa je otežano,

4) *Princip dokumentarnosti* – nalaže da predmet računovodstvene obrade mogu da čine poslovni događaji za koje su sastavljena i proverena knjigovodstvena dokumenta,

5) *Princip objektivnosti* – uslovljen je poštovanjem prethodno navedenog *principa dokumentarnosti* jer u svim knjigovodstvenim dokumentima zapisane su promene na imovini preduzeća koje rezultiraju iz odnosa lica suprotnih interesa,

6) *Princip procenjivanja* – kontinuiteta preduzeća, princip doslednosti, princip korelacije,

7) *Princip „urednog“ knjigovodstva* – princip potpunog obuhvatanja hronološkog reda, ažurnosti, jasnosti, preglednosti, ekonomičnosti, i dr.

Finansijski izveštaji

Finansijski izveštaji pružaju informacije u finansijskom položaju, uspešnosti promenama privrednog subjekta. Prikazuju rezultate načina na koje rukovodstvo upravlja ili način na koje rukovodstvo polaže račune za resurse koji su mu povereni.

Bilans stanja

To je „slika“ imovine preduzeća u određenom trenutku, a cilj sastavljanja je utvrđivanje ili merenje finansijske strukture tj. imovinske situacije preduzeća na određeni dan. Aktiva i pasiva kao knjigovodstveni načini posmatranja imovine, zajedno čine bilans stanja preduzeća. Sastavlja se: redovno (na kraju poslovne godine 31.12.) i vanredno (zbog statusne promene, otvaranja ili zaključenja stečaja, likvidacija).

Bilans uspeha

On se sastoji u izračunavanju periodičnog rezultata I u tu svrhu prikazuju se prihodi I rashodi jednog preduzeća u jednom vremenskom period. Sadržinu bilansa uspeha čine: *prihodi* (pozitivan tok vrednosti, povećanje ekonomskih koristi, poslovni prihodi-vrednost prodaje proizvoda i usluga i finansijski prihodi-prihodi od kamata i dividendi), i *rashodi* (negativan tok vrednosti, smanjenje ekonomskih koristi poslovni rashodi-troškovi u proizvodima i finansijski rashodi-kamate po dobijenim zajmovima i kreditima). Sastavlja se: redovno (krajem poslovne godine 31.12.) i vanredno (statusne promene, stečaji, likvidacije).

Poslovne i knjigovodstvene (bilansne) promene

To su promene na imovini preduzeća koje moraju biti dokumentovane ispravnim knjigovodstvenim dokumentima, a jos se nazivaju i bilansnim promenama jer utiču na promenu imovine sto se vidi u bilansu stanja i bilansu uspeha. Mogu se klasifikovati u tri kriterijuma: *prema osnovnim privrednim procesima, prema uticaju na celinu bilansa, na uže delove i celinu bilansa.*

Izveštaj o promenama na kapitalu

Knjigovodstveni instrument koji se sastavlja sa ciljem da korisnicima finansijskih izveštaja pruži informacije o promenama koje su u toku godine bile na kapitalu preduzeća.

Izveštaj o tokovima gotovine (statistički aneks)

Knjigovodstveni instrument koji se sastavlja sa ciljem da se korisnicima finansijskih izveštaja pruže informacije o izvorima gotovine i načinu njene upotrebe.

Napomene

Instrument koji se sastavlja sa ciljem da se korisnicima finansijskog izveštaja pruže informacije koje zahtevaju Međunarodni standardi izveštavanja.

Knjigovodstveni račun

Knjigovodstveni račun je „ skup jedinica vrednosti vezanih za jednu ideju, za jednu tačku gledišta, koja je svima njima svojstvena koja ih karakteriše i koja odgovara svakoj jedinici vrednosti koja se za nju vezuje.“ J. Dumarchey³⁰ Računi mogu imati različite oblike u zavisnosti sa potrebama za podacima i u izvesnoj meri za korišćenjem određene tehnike za knjiženje: *račun oblika slova t, stepenasti oblik, dvostrani oblik, jednostrani oblik računa*.

Račun pruža najmanje tri podatka:

- 1) promet (zbir) sa leve – dugovne strane,
- 2) promet (zbir) sa desne – potražne strane, i
- 3) saldo – razlika između dugovne i potražne strane.

Kada se govori o iznosi salda, ne konkretno, navodi se i njegov „karakter“ koji može biti:

- aktivni- kada je dugovna strana veća od potražne (dugovni saldo),
- pasivni- kada je potražna strana veća od dugovne (potražni saldo),
- aktivni-pasivni- dugovna strana *uglavnom* veća od potražne, i
- pasivno-aktivni- potražna strana *uglavnom* veća od dugovne.

Glavna knjiga

Glavna knjiga je skup svih računa u knjigovodstvu. Evidencija u glavnoj knjizi je sistematska i pri tom se poštuje i kriterijum vremena kada su nastale. U knjigovodstvima naših preduzeća postoje dve glavne knjige:

- 1) glavna knjiga finansijskog računovodstva, i

³⁰ Francuski autor koji je dao najadekvatiju definiciju knjigovodstvenog računa

- 2) glavna knjiga klase 9 – obračun učinaka i troškova.

Računi se otvaraju i zatvaraju za svaku poslovnu godinu, u tok poslovne godine ako je potrebno.

Kontni okvir

Kontni okvir je značajan knjigovodstveni instrument, to je lista, spisak sistematski sređenih svih računa ili *konta* koji se mogu otvoriti u knjigovodstvu preduzeća. Značaj kontnog okvira je u tome što se njegovim izborom određuju: *sadržina i struktura knjigovodstva, odnos finansijskog i analitičkog knjigovodstva, metode periodiziranja rezultata, kontiranje zadovoljavanja poslovnih zahteva na novou preduzeća i šire.*

Pretpostavke za izradu kontnog okvira su:

- 1) materijalne pretpostavke – koje se tiču izbora računa, i
- 2) formalne pretpostavke – tiče se raščlanjivanja, obeležavanja i raspoređivanja računa u kontnom okviru.

Principe sveobuhvatnosti, svodnosti i elastičnosti treba naročito uvažavati pri izradi kontnog okvira. Na način ređanja klasa i računa u okviru klasa razlikujemo:

- a) kontni okvir zasnovan na funkcionalnom principu ređanja klasa, i
- b) kontni okvir zasnovan na bilansnom principu ređanja klasa.

U zvaničnom kontnom okviru za privredna društva, zadruge, pravna lica i preduzetnike za ređanje klasa i računa u okviru klasa primenjen je bilansni princip. Globalna struktura propisanog kontnog okvira je prikazana kao 9 klasa:

- bilans stanja klase 0,1,2 (aktiva) i 3,4 (pasiva),
- bilans uspeha klasa 5 (aktiva) i 6 (pasiva),
- klasa 7 (otvaranje i zaključak računa),
- klasa 8 (vanbilansna evidencija), i

–klasa 9 (obračun troškova i učinka).

Kontni plan

Kontni plan je lista, spisak sistematski sređenih svih računa, konta koji su stvarno otvoreni u knjigovodstvu konkretnog preduzeća. Nastaje : *celishodnim raščlanjivanjem pojedinih računa iz kontnog okvira i eliminisanjem konkretnom preduzeću nepotrebnih računa iz kontnog okvira.*

Analitička evidencija

To je jedna od *pomoćnih knjiga* u računovodstvu i predstavlja raščlanjenje nekog sintetičkog računa glavne knjige. Za svaku analitičku evidenciju se vodi dnevnik koji se zove *prometni list*.

Druge pomoćne knjige predstavljaju dopunu pojedinih računa glavne knjige novim podacima i tu spadaju: knjige blagajne, osnovnih sredstava, ulaznih faktura, izlaznih faktura, dospeća menica, akcionara i dr.

✓ Vrste knjigovodstvenih računa:

- 1) *prema tome da li se otvaraju ili ne otvaraju u knjigovodstvu – potencijalni (računi koji nisu otvoreni, ne postoje a čije bi otvaranje imalo smisla) i stvarno otvoreni računi (nalaze se u kontnom planu (okviru) bez obzira da li se na njima sprovodi ili ne knjiženje),*
- 2) *prema tome da li se na njima direktno sprovodi ili ne sprovodi knjiženje,*
- 3) *prema knjigovodstvu u kome se vode – finansijsko knjigovodstvo ili obračun troškova i učinka, klasa9,*
- 4) *prema tome da li se dalje raščlanjavaju ili ne, u posebnoj analitičkoj evidenciji,*
- 5) *prema rangi knjige u kojoj se vode,*
- 6) *prema pravcu menjanja salda,*

- 7) *prema potpunosti salda,*
- 8) *prema tome šta pokazuje njihov saldo.*

Dnevnik

To je posebna knjiga za hronološku evidenciju knjigovodstvenih promena. Postoje dva dnevnika: *dnevnik glavne knjige finansijskog knjigovodstva i dnevnik klase 9 – obračun troškova i učinka.*

Nalog za knjiženje

Nalog za knjiženje je instrument na kome se vrši deo poslova kontiranja, dakle posao pre knjiženja. Stav za knjiženje u nalogu može biti: *prost* (ako izražava odnos između dva računa) i *složen* (odnos više računa).

Knjigovodstvena dokumenta

Pisane isprave kojima se dokazuje nastanak vrednosne promene na imovini pravnog lica i koja služe kao podloga za unošenje podataka u poslovne knjige i kontrolu izvršenja poslovne operacije koju dokument prezentuje. Dokumenta u knjigovodstvu su veoma važna jer potvrđuju validnost knjiženja.

Vrste knjigovodstvenih dokumenata:

- 1) naloge za izvršenje određenih ekonomskih (poslovnih) promena (ugovori o prodaju, nabavci itd.)
- 2) dokumenta koja potvrđuju da je ekonomska promena izvršena, i
- 3) kombinovana dokumenta.

Knjigovodstvena dokumentacija se može klasifikovati i prema:

- a) mestu nastanka,

- b) dokumenta sa stanovišta poslovne operacije koju interpretiraju (eksterna i interna),
- c) prema privrednim procesima ili funkcijama u kojima nastaju ili kojima služe,
- d) prema načinu i vremenu njihovog formiranja.

Greške u knjigovodstvu

Mogu biti slučajne i namerne. Što se tiče slučajnih grešaka one mogu biti: *formalne* (koje reaguju na automatsku kontrolu dvojnog knjigovodstva) i *materijalne*.

Za otkrivanje grešaka koriste se neke od sledećih metoda:

- 1) metoda kolacioniranja – suština je u upoređivanju knjiženja izvršenih na računima glavne knjige sa njihovim izvorom-dnevnikom,
- 2) metoda najkraće linije,
- 3) metoda vremenskog sužavanja polja grešaka,
- 4) metoda prostornog sužavanja polja grešaka,
- 5) metoda devetične probe – tipsko određivanje greške, npr. došlo je do permutacije cifara deljivih sa 9 bez ostatka, i lokalizacija greške u kratkom roku.

Ispravljanje grešaka može se učini na sledeće načine:

- ispravka putem precrtavanja ili poništavanja,
- doknjižavanje ili naknadno knjiženje (u slučaju propuštenih knjiženja),
- storniranje (naknadnim knjiženjem poništiti prethodno da bi se došlo u situaciju kao da pogrešnih knjiženja nije ni bilo),
- storniranje sa doknjižavanjem.

Porez na dodatu vrednost (PDV)

PDV je opšti porez na potrošnju koji se obračunava i plaća na isporuku dobara i pružanje usluga, u svim fazama njihove proizvodnje i prometa kao i na uvoz dobara, osim ako to *Zakonom o porez na dodatu vrednost* (Službeni glasnik RS, br.84/2004, 86/04,61/05,61/07) nije drugačije propisano.

Poreski obveznik PDV je lice koje samostalno obavlja promet dobara i usluga ili uvozi dobara u okviru obavljanja delatnosti (trajne aktivnosti proizvođača, trgovaca, pružaoca usluga).

Poreska osnovica kod prometa i uvoza dobara i usluga jeste iznos naknade koju obveznik primi ili treba da primi za isporučena dobra, usluge uključujući subvencije koje su neposredno vezane za njih, a u koje nije uključen PDV, osim ako Zakonom o porezu na dodatu vrednost nije drugačije propisano. U osnovice se računaju: *akcize, carine, druge uvozne dažbine, ostali javni prihodi, osim PDVa, svi sporedni troškovi.*

Poreska osnovica nastaje kada se izvrši promet dobara i usluga, naplata, carinski dug.

Poreske stope: opšta od 18% i posebna od 8% (svakodnevni proizvodi, lekovi sa liste propisani za izdavanje). Izdavanje računa prilikom prometa je zakonska obaveza.

Budžet

Budžet ili plan je neposredan proces planiranja (budžetiranja). Budžet sadrži projekcije menadžmenta preduzeća i njegovih delova koji treba da rade u izabranom budžetskom periodu.

„ Budžet se najčešće definiše kao sistematski prikaz (šema) prihoda i rashoda neke države za određeno plansko razdoblje, odnosno jednu budžetsku godinu.“ (Goranović P.2008)

Budžet, zapravo predstavlja pravni akt koji donosi najviše zakonodavstveno telo u državi (parlament, skupština), u kome se do detalja predstavljaju na godišnjem nivou javni rashodi i javni prihodi. Reč budžet protiče od francuske reči „bulgoa“ što znači kožna torba, koju je ministar finansija imao običaj da nosi.

Karakteristike bužeta su :

- ✓ ***pravi akt od posebne važnosti*** – donosi se po posebnoj proceduri u formi zakona sa svim odlikama istog,
- ✓ ***finansijski instrument*** – donosi se za vreme od godinu dana,
- ✓ ***sistematski prikaz ili plan prihoda i rashoda za godinu dana za državu,***
- ✓ ***donosi se unapred,***
- ✓ ***obavezno se usvaja,***
- ✓ ***svi javni prihodi i javni rashodi su detaljno predviđeni po vrsti i nameni*** – izvori i iznosi prihoda,
- ✓ ***sadrži finansijski zakon*** – izvršenje budžeta,
- ✓ ***potpuna usaglašenost i dinamičnost rasporedjenosti*** – visina i struktura prihoda i rashoda radi kontinuiranog finansiranja javnih potreba.

Definisanje mesta, uloge i značaja pojma revizije

"Revizor treba da planira posao tako da revizija izvedena na efikasan način."

Od najstarijih vremena ljudi su vodili poslovne evidencije o aktivnostima koje su obavljali a čija je svrha bila u polaganju računa državi za plaćanje poreza.

Svrha nastajanja revizije (revidare – starolatinski, ponovno viđenje), je davanje mišljenja o računovodstvenim (finansijskim) izveštajima.

Pojmovi: revizija, revizor, preduzeće i finansijska informacija

Zadatak revizije je da u finansijskim izveštajima (bilans stanja, bilans uspeha, izveštaj o tokovima gotovine, izveštaj o tokovima kapitalu i napomene uz finansijske izveštaje) obezbedi uverljivost, kredibilitet.

Za finansijske izveštaje odgovoran je menadžment, a revizor za njihovu tačnost i verodostojnost, jer samim procesom revizije revizor poboljšava kosrisnost i vrednost finansijskih izveštaja, ali takođe povećava i verodostojnost ostalih nerevidiranih informacija koje menadžment objavljuje.

Tržišta kapitala ne bi mogla uopšte funkcionisati da nije revizora i njihovih radova.

Pojam revizije I revizora

Revizija može da se definiše kao sistematični pogled *poslovnih knjiga I računovodstvenih izveštaja*, sistematskim sagledavanjem poslova mogu da se smanje troškovi angažovanja I podigne efikasnost rada u celini I da li su sastavljanenjem u skladu sa propisima, domaćim I međunardonim računovodstvenim standardima I da li su dovoljno jasni, izvršen od strane *revizora I eksperata*, koji su pak stručnoža lica koja u skladu sa kodeksima profesionalne etike obavljaju poslove pregleda poslovnih knjiga, sa ciljem da izrazi kompetentno, stručno I nezavisno misljenje o ispravnosti, istinitosti I tačnosti istih.

Komitet za osnovne revizorske koncepte Američkog udruženja računovođa je dap opšteprihvaćenu dafiniciju revizora:

"Revizija je opšte prihvaćen postupak objektivnog postupanja i procene dokaza u vezi sa izjavama poslovnih aktivnosti i događajima, da bi se utvrdio stepen podudarnosti između izjava i utvrđenih kriterijuma, kao i prezentacije rezultata zainteresovanim korisnicima."

Usluge srodne reviziji

U zavisnosti od namene i delokruga rada revizije se mogu svrstati u 3 vrste:

- 1) **stvarna revizija** - revizija računovodstvenih izveštaja da se izrazi revizorsko mišljenje da li su isti sačinjeni uz primenu propisa i standarda (domaćih i stranih);
- 2) **revizija usklađenosti ili podudarnosti** – uskladjivanje podudarnosti vremena sačinavanja izveštaja i propisa;
- 3) **revizija poslovanja** – efikasnost poslovanja.

Svrha revizije

Omogućavanje revzoru da se iznese mičljenje o fininsijskim izveštajima, gde je glavna svrha revizije, a namena je da podigne nivo kredibiliteta i vreodostojnosti u oviru preduzeća kao i van njega.

Ciljevi revizije

Omogućavanje revizoru izražavanje mišljenja da li su finansijski izveštaji u svim značajnim pitanjima sastavljeni u skladu sa uobičajnim standardima finansijskog izveštavanj. Revizor mora da bude kompetentan, da odlično poznaje finansijsko računovodstvo, propise, standarde računovodstva i revizije.

Računovodstveni i revizorski standardi

Obezbeđenje kredibiliteta i verodostojnosti finansijskih izveštaja omogućavaju određeni standardi. *Međunarodna federacija računovođa (IFAC)* je preuzela regulatornu ulogu, za računovodstvo – *Međunarodni računovodstveni strandarde (IASC)* i reviziju – *Međunarodni standardi revizije*, a sve to u cilju prevazilaženja neslaganja u medjudrćavnm funkcionisanju.

Međunarodni računovodstveni standardi (IASC) – zbog proširivanja tržišta, moralo je da dodje do računovodstvenog slaganja u računovodstvenim pravilima, što je i cilj IASC-a.

Međunarodni standardi revizije – radi lakšeg kontrolisanja finansijskih izveštaja među zemljama propisi su postali univerzalni standard.

Vrste revizora

1. Eksterni (nezavisni) revizori – u okviru firmi za reviziju obavljaju svoje poslove na tržištu, ovlašćeni su samo od strane profesionalne organizacije ili državne agencije;

2. Interni revizori – rade unutar preduzća u svrhu procene fikasnosti poslovanja preduzeća, u nekim slučajevima mogu pomagati eksternim revizorima u obavljanju određenih poslova.

Revizorske firme

Revizorske firme se bave profesionalno poslovima revizije, računovodstva i konsaltinga i one najčešće obavljaju poslove revizije, računovodstva i obračunavanja poreza, poreskog konsaltinga, računovodstvenog konsaltinga, pravnih saveta i drugo.

Interna revizija

Interna revizija je nastala iz računovodstvene funkcije, jedno vreme je funkcionisala kao dopuna nezavisnoj profesiji računovodstva. Vršenje interne revizije tangira sledeća tri važna područja:

- 1) finansijsko,
- 2) usaglašenost poslovanja, i
- 3) operativna strana.

Interna revizija je sistematična, objektivna procena od strane internih revizora različitih operacija, kontrola unutar organizacije kako bi se utvrdilo da i su finansijske informacije precizne, rizici svedeni na minimum, procedure ispoštovane zadovoljavajući kriterijumi prihvaćeni, ciljevi postignuti.

Globalni proces revizije

Cilj revizije finansijskih izveštaja je da omogući revizoru da izrazi mišljenje da li su finansijski izveštaji sačinjeni u skladu sa utvrđenim okvirom finansijskog izveštavanja.

Postoje tri osnovna koncepta revizije:

- 1) koncept rizika – u načelu svakog revizorskog angažmana postoji izvestan rizik, tako što će se prihvatiti tačnost, odnosno netačnost tamo gde ne treba, a sve kao posledica pogrešnog mišljenja,
- 2) koncept materijalnosti – počiva na tome da se sve stavke koje se formiraju nisu materijalne ili značajne na isti način i u istom rangi,
- 3) koncept dokaza – objavljivanja pregleda radi sakupljanja dokaza u svrhu formiranja revizorskog mišljenja.

Rizik i značajnost u postupku revizije

Pretežan deo planiranja se odnosi na prikupljanje informacija koje bi revizorima bile od pomoći da preizniju evaluiraju rizik potencijalnog revizorskog angažmana. U obavljanju revizije evidentne su dve vrste rizika: *prva* proističe iz mogućeg odnosa sa firmomklijentom (mogućnost dolaska u neprijatnu situaciju i bez obzira na profesionalnu i korektnu saradnju) i *druga* vrsta je vezana za posao revizije gde je sve u rukama revizora.

Revizijski rizik proističe iz činjenice da revizor ili njegovo preduzeće imaju odgovarajući stepen neizvesnosti u revizijskom angažmanu.

Rizik revizije predstavlja rizik da će revizor pogrešno dati potvrdno (nekvalifikovano) mišljenje o finansijskim izveštajima koji sadrže materijalnu grešku.

Poslovni rizik je rizik da će revizor pretrpeti gubitak ili štetu u svojoj stručnoj praksi.

Prema opšte prihvaćenim standardima revizije revizor ne sme prikupiti manje dokaza zbog toga što vrši reviziju klijenata sa minimalnim poslovnim rizikom.

Korisnici finansijskih izveštaja predstavljaju osnovni element poslovnog rizika, jer povećan broj korisnika povećava poslovni rizik i može povećati nivo sigurnosti koju revizor želi da postigne. Revizor bi trebalo da proceni u kom delu finansijskog izveštaja najverovatnije postoji materijalna greška i u skladu sa tim treba da planira reviziju.

Postoje 3 komponente rizika revizije:

- 1) *inherentni rizik* – rizik osetljivosti tvrdnje na materijalnu grešku,
- 2) *rizik kontrole* – rizik da bi se materijalna greška mogla javiti u tvrdnji za saldo računa ili klasu transakcija,
- 3) *rizik detekcije ili otkrivanja* – rizik da revizor neće otkriti materijalnu grešku u tvrdnji.

Tokom planiranja revizije, revizor bi trebalo da ima u vidu prethodne navedene komponente.

Uobičajeni postupak revizije

Revizija finansijskih izveštaja je sistematski proces i počinje zahtevom klijenta revizorskom prduzeću za davanjem ponuda za obavljanje revizije finansijskih izveštaja, a završava se izveštavanjem mišljenja revizora u formi izveštaja. Revizija prolazi kroz sledeće faze:

- a) faza prihvatanja klijenta (uslovi i resursi koje klijent priža),
- b) faza planiranja revizije (rizici, obim angažovanja, dokazi i revizorske tehnike),

c) faza testiranja provođenja dokaznih postupaka (istinost, tačnost, objektivnost i dr.)

d) faza procene i izveštavanja (sagledvanje svega prikupljenog i izdavanje mišljenja).

Rezime

Na osnovu svega prethodno navedenog teoretski sledi primer na Zakonu o donošenju budžeta na primeru Republike Srbije kao i izmenama istog i mogućim rizicima prilikom njegovog donošenja i usvajanja.

Ovim zakonom se uređuju prihodi i primanja, rashodi i izdaci budžeta Republike Srbije za određeni vremenski period, njegovo izvršenje, obim zaduživanja za potrebe finansiranja deficita i konkretnih projekata i davanja garancija, upravljanje javnim dugom, korišćenje donacija, projektnih zajmova, korišćenje prihoda od prodaje dobara i usluga budžetskih korisnika i prava i obaveze korisnika budžetskih sredstava.

Budžet Republike Srbije se sastoji od računa prihoda i primanja, rashoda i izdataka kao i računa budžeta – ostvareni su od prodaje nefinansijske imovine (poreska i neporeska imovina, donacije). Narodna skupština donosi zakon o budžetu Republike Srbije. Narodnoj skupštini za izvršenje budžeta Republike Srbije odgovara Vlada.

Rebalansom budžeta koji, na predlog Vlade, odnosno nadležnog izvršnog organa lokalne vlasti, usvaja Narodna skupština, odnosno skupština lokalne vlasti, vrši se usklađivanje prihoda i primanja i rashoda i izdataka budžeta na nižem, višem ili istom nivou. Ako se u toku sprovođenja mera privremene obustave izvršenja, budžetski deficit ne uskladi sa mogućnošću finansiranja, odnosno sa planiranim deficitom, Vlada, odnosno nadležni izvršni organ lokalne vlasti, u roku od 15 dana pre isteka perioda u kojem se sprovodi privremena obustava izvršenja, utvrđuje predlog rebalansa budžeta. U toku usvajanja rebalansa budžeta Vlada, na predlog ministra, odnosno nadležni izvršni organ lokalne vlasti, na predlog lokalnog organa uprave nadležnog za finansije, može nastaviti sa privremenom obustavom izvršenja pojedinih rashoda i izdataka.

Ovaj zakon stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u "Službenom glasniku Republike Srbije".

Zakon o budžetu Republike Srbije i ako je u poslednje vreme donošen i pre roka, pretrpi dosta promena dosta rebalansa, on, Zakon, je veoma riskantan projekat jer kao u svim projektima mogu se pojaviti neke nepredvidljive situacije koje pak mogu dovesti do nekih problema u samom sprovođenju budžeta. U okviru ovog Zakona sačinjava se i godišnji plan kao i na osnovu Finansijskih izveštaja Republičkog fonda za penzijsko i invalidsko osiguranje. Republičkog fonda za zdravstveno osiguranje i Nacionalne službe za zapošljavanje a tu su i uzeti u obzir i prihodi pokrajni, odnosno gradova i opština.

Pored zakona o budžetu i budžetskom sistemu veliku ulogu ima i korišćenje zakona o poreskoj administraciji kojim se uređuje postupak utvrđivanja, naplate i kontrole javnih prihoda na koje se ovaj zakon primenjuje (u daljem tekstu: poreski postupak), prava i obaveze poreskih obveznika, registracija poreskih obveznika i poreska krivična dela i prekršaji.

Na osnovu članova 116-118 Zakona o poreskoj administraciji poreska kontrola ima legitimno pravo da sprovodi postupak prinudne naplate koja je u sklopu kontrole naplate javnih prihoda a tu kontolu sačinjavaju kancelarijska, terenska kontrola i radnje u cilju otkrivanja poreskih krivičnih dela. Poreska kontrola vrši se na osnovu godišnjeg plana, odnosno vanrednog plana, koji donosi direktor Poreske uprave, a koji je zasnovan na oceni poreskog značaja i poreskog rizika poreskog obveznika.

U sklopu kontrole prilikom naplate javnih prihoda koje radi i prati Poreska uprava spadaju:

- akcize (naftni derivati, cigarete, alkoholna pica)
- doprinosi (za plaćanje na teret zaposlenosti i nezaposlenosti, samostalnih delatnosti, autorskih dela, preko omladinskih zadruga, iz budžeta države, na teret poslodavca, doprinosi za zdravstveno osiguranje na teret poslodavca, za zaposlene i nezaposlene, zanatlije, poljoprivrednici, samostalni umetnici, sveštena i vojna lica)

- porezi na dohodak (stvani i paušalno utvrđeni prihodi, autorska prava, porezi od dividende, kamate, nepokretnosti, kapitalni dobiti, zakupi, poljoprivreda i šumarstvo, godišnji prihod,)
- dugi prihodi (porez na registrovano oružje, prinudna naplata, ostali prihodi budžeta Republike)
- PDV
- Porezi na dobit (preduzeća)
- Porezi na imovinu (nasljedje i poklon, finansijske transakcije, prenos apsolutnih prava)
- Porez na promet
- Porez na zarade.

Na godišnjem nivou se pravi plan naplate na nivou Republike, pokrajni, opština i gradova koji se iz godine povećava jer dolazi do povećanja poreskih prihoda ali i dobar deo tih planova se ispuni.

Literatura

- 1) Andjelković Mileva, Javne finansije i finansijsko pravo, CZP. Pravni fakultet Niš, 2009.god
- 2) Antić Ivan i grupa autora, Porez na dodatu vrednos- PDV, Privredni savetnik, novembar 2004.god
- 3) Antić Ivan i grupa autora, Porez na dodatu vrednost- PDV, Privredni savetnik 4.izmenjeno izdanje 2010.god
- 4) Andjelković Jovašević D, Izbegavanje plaćanja poreza-fiskalno krivično-pravni aspekt, Niš 2006.god
- 5) Bogdanović Marija, Metodološke studije, Institut za političke studije, IPS Beograd, 1994god
- 6) Veber Maks, Metodologija društvenih istraživanja, Globus Zagreb, 1986.god
- 7) Dr. Bjelić Predrag, Medjunarodna trgovina, Univerzitet Singidunum, Beograd 2008.god
- 8) Dr. Mašić Branislav, Menadžment, Univerzitet Singidunum, Beograd 2010.god
- 9) Jović Zoran, Menadžment finansijskih institucija, Univerzitet Singidunum, Beograd 2008.god
- 10) Knežević G. Računovodstvo, Univerzitet Singidunum, Beograd 2008.god
- 11) Lončarević Ranko, Menadžment, Univerzitet Singidunum, Beograd 2007.god
- 12) Miljević Milan, Metodologija društvenih istraživanja, Filozofski fakultet Istočno Sarajevo, Pale 2007.god
- 13) Phillip Kotler, Kevin Lane Keller, Marketing menadžment, Data status, Beograd 2006.god
- 14) Petrović Zoran, Računovodstvo, Univerzitet Singidunum, Beograd 2011.god

- 15) Raičević B, Javne finansije, CID - Ekonomski fakultet, Beograd 2008.god
- 16) Stakić Budimir, Barać Slobodan, Javne finansije, Univerzitet Singidunum, Beograd 2009.god
- 17) Cuba L, Cockink J, Metodologija izrade naučnog tekste, CID, Beograd, 2004. godina
- 18) Šušnić Đ, Metodologija, Čigoja, Beograd 1999.god
- 19) Šešić B, Osnove metodologije društvenih nauka, Naučna knjiga, Beograd 1974.god
- 20) Dr. Antić Ljiljana, Novičević Bojana, Budžetiranje na nultoj osnovi, Budžetiranje zasnovano na aktivnostima kao alternativni sistemi računovodstvenog planiranja, Ekonomske teme broj 3, Ekonomski fakultet, Niš 2011god,
- 21) Bešlić Drgana, Bešlić Ivana, Računovodstveno planiranje (budžetiranje) i kontrola troškova po segmentima preduzeća, Naučno stručni časopis, škola biznisa, 2009god,
- 22) Goranović Predrag, Javne finansije, priručnik za polaganje stručnog ispita, Podgorica 2008god,
- 23) Dmitrović – Šaponja Ljiljana, Petković Đ, Jakšić D, Računovodstvo Ekonomski fakultet, Subotica 2006god,
- 24) Petrović Zoran, Upravljačko računovodstvo, Univerzitet Singidunum, Beograd 2009god,
- 25) Petrović Zoran, Računovodstvena regulativa, Univerzitet Singidunum, Beograd 2007god,
- 26) Rosen S.H i T. Gayer, Javne finansije, CID Ekonomski fakultet Beograd 2008god,
- 27) Stanišić Milovan, Stojaković Ljubiša, Evaluacija i rizik, Univerzitet Singidunum, Beograd 2005god,
- 28) Cvetković Milivoje, Upravljanje rizicima, Univerzitet Singidunum, Beograd 2008god

Zakoni:

- 1) Zakon o porezima na imovinu, Službeni glasnik RS, br. 26/01...101/10
- 2) Zakon o porezu na dodatu vrednost, Službeni glasnik RS, 23.07.2004
- 3) Zakon o akcizama, Službeni glasnik RS, 22/01,73/01...46/05
- 4) Zakon o javnim prihodima i javnim rashodima, Službeni glasnik RS, br.76/91...33/04,
- 5) Zakon o budžetskom sistemu, Službeni glasnik RS br. 54/09, 73/10, 101/10, 101/11, 93/12, 62/13 i 63/13,
- 6) Zakon o poreskoj administraciji, Službeni glasnik RS", br. 80/02, 84/02 - ispravka, 23/03 - ispravka, 70/03, 55/04, 61/05, 85/05 - dr. zakon, 62/06 - dr. zakon, 61/07, 20/09, 72/09 - dr. zakon, 53/10, 101/11, 2/12 - ispravka, 93/12, 47/13, 108/13

Časopisi:

- 1) Gajić Ljubica, Instrumenti organizacije računovodstvene funkcije u realizaciji informatičke podrške menadžmentu preduzeća, privredna izdanja, 2002, vol 45, br.3-4, str.251-257,
- 2) Gorčić Jovan, Finansijsko pravo, budžet i drugi instrumenti finansiranja, Dr Milivoje Trklja, Pravni fakultet, Novi Sad, Finansije, 1997, vol. 52, br. 3-4, str. 349-350,
- 3) Malinić Dejan, Budžetiranje i budžeti preduzeća: proces, područja primene i problem efikasnosti, Računovodstvo, 2003, vol. 48, br. 11-12, str. 89-99,

Ostali izvori:

- 1) www.mfin.gov.rs
- 2) www.poreskauprava.gov.rs
- 3) www.scindeks.ceon.rs

